

AMİSOS / AMISOS

Cilt/Volume 3, Sayı/Issue 5 (Aralık/December 2018), ss./pp. 382-391

ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230

Makale / Article

Geliş Tarihi/Received: 10.11. 2018
Kabul Tarihi/Accepted: 25. 12. 2018

ROMA İMPARATORLUĞU'NDAKİ AUXİLİARİLER VE PEREGRİNİLERİN BERABER YAŞADIKLARI BİR BÖLGE: İNTERCİSA

Eren KARAKOÇ¹

Özet

Roma İmparatorluk ordusunun önemli bir unsuru olan auxiliari birlikleri, imparatorluk döneminin ilk zamanlarından itibaren fethedilen halkların erkeklerinden oluşturulan kurumsal birliklerdi. Peregriniler ise fethedilmiş eyaletlerde yaşayan özgür halklardı. İmparatorluk topraklarının birçok yerinde auxiliariler ve peregrinilerin farklı yerleşim yerleri olmuştur. Auxiliariler genellikle lejyon birlikleri ile birlikte askeri üslerde kalırken, peregriniler kendi yerleşim yerlerinde ikamet etmiştir. İntercisa bölgesi ise auxiliari birliklerinin, peregrinilerin ve Romalıların bir düzen içerisinde birlikte ikamet ettikleri bir yer olmuştur. İntercisa'da yapılan araştırmalar, çeşitli dinsel inanışların da dâhil olduğu birçok farklı kültür unsurunun bir arada barındığını ortaya koymuştur. Bu bakımdan İntercisa, Roma İmparatorluğu'nun çok kültürlü yapısını ortaya koyan tarihsel öneme sahip bir yer olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Roma, Roma Tarihi, Roma ordusu, Auxiliari, Peregrini, İntercisa.

Abstract

Auxiliary units, an important element of the Roman army, were the institutional unions formed from the men of the conquered peoples since the early days of the

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Bilim Dalı, erenkarakoc88@outlook.com

empire. The peregrines were free peoples living in conquered states. In many parts of the empire, there were different locations of auxiliaries and peregrines. While the auxiliaries usually remained in military bases along with legion troops, the peregrines resided in their own settlements. The Intercisa region was a place where the auxiliary units, the peregrines and the Romans lived together in an order. Research in Intercisa has revealed that many different cultural elements coexist, including various religious beliefs. In this regard, Intercisa has been a historical place which has revealed the multicultural nature of the Roman Empire.

Keywords: Rome, Roman History, Roman Army, Auxiliary, Peregrini, Intercisa.

1.GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi boyunca Roma İmparatorluğu, lejyon birliklerinin yanında İtalyan müttefiklerini de ordularında kullanmışlardır. Bunların dışında yabancı kökenli halklardan (*peregrini*) oluşturulan geçici yardımcı birlikler de Roma ordularında yer almıştır. İlk imparator Augustus ile birlikte yardımcı birlikler kalıcı bir yapıya kavuşarak auxilialer adıyla kurumsal bir ordu oluşturmuşlardır. Bu birlikler, legionlar gibi özellikle sınır boyları olmak üzere, imparatorluğun çeşitli bölgelerinde askeri üsler kurmuşlardır. Bu askeri üslerden biri olan Aşağı Pannonia eyaletindeki Intercisa üssü ise, auxiliali birlikleri ve peregrinilerin imparatorlukta tarihi rollerinin daha iyi anlaşılması için çok önemli bir merkezdir. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda, Intercisa’da sadece auxilialerinin ikamet etmediği, onlarla birlikte Romalıların da dahil olduğu birçok yabancı kökenli sivilin, üssün içinde ve üs duvarlarının hemen dışında kurulan binalarda yaşadığı ve askerler ile her yönden iletişim halinde oldukları keşfedilmiştir. Makalede, bu üsde var olan ortak yaşamın incelenmesi ile, imparatorluğun her bölgesinde batılı tarihçilerin bahsettiği gibi bir Romalılaştırma sürecinin yaşanmadığı, aslında Romalılaşmanın daha farklı bir içeriğe sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Bu bakımdan Romalılar, Yunanlar ile karşılaştırıldığında, hâkimiyeti altına aldığı İtalyanlar ve diğer yabancı kökenli halklara zaman içinde daha fazla yurttaşlık hakları da tanımışlardır. Bu haklar, çoğunlukla oy verme (*civitas optimo iure*) ve kimi vergilerden muaf tutulmadır. Vergiden muaf tutulma hakkı, yani *Ius Italicum* denilen durum, İtalya’da yer almayan eyaletlere uygulanabilen vergiler olmuştur (*tributum solii, tributum capitis*). MÖ 91-88 arasında gerçekleşen Sosyal Savaşlar’dan sonra senato, tüm İtalyanlara Roma vatandaşlığını verip, bunlardan sağlanan birlikleri lejyonlara katınca, yabancı kökenli yardımcı birliklere duyulan ihtiyaç daha da artmıştır. Yardımcı birlikler, bu dönemde temelde iki kaynaktan yaralanılarak oluşturulmuştur. Bunlar, Roma hakimiyetine dahil olan bölgeler ve sözde dahil olmayan, ama müttefik olan bölgelerden toplanarak kurulan birlikler olmuştur. Bu birliklerdeki askerlerin her biri *auxilium* olarak anılmıştır. Romalılar, birliklere verilen auxiliali adının kısaltılmışı olarak bu sözcüğü kullanmışlardır. Auxiliali adı, Paul Fest’e göre Latince *augere* (artırmak) fiilinden türetilmiştir (Richard 1976: 920). Ancak Wald ve Hofmann farklı düşünür. Onlara göre kök kelime *auxilium*dur (Walde ve Hofmann 2008: 89). Antik dönemin ünlü avukatlarından Porcius Festus (?-M.S. 62) ise auxiliali teriminin kısa bir açıklamasını yapmıştır:“*auxiliares dicuntur in bello socii Romanorum exterarum nationum, dicti a graeco auxesis.*” Anlamı: “Romalıların müttefikleri, orduya yardımcı yabancı kabileler için auxiliali ifadesi, Yunanca *auxesis*den (yardım etmek) gelir.” Festus’un açıklamaları, imparatorluk dönemi auxiliali yapısının kökeninin, Cumhuriyet Dönemi

müttefik İtalyan birliklerinden gelmediğini gösterir (Saddington 1982: 28). Bu birlikler, antik terminolojide çeşitli adlarla anılmalarına rağmen, o dönemin tarihçileri ve modern tarihçiler tarafından genellikle *auxilia* (destek birlikleri) olarak belirtilmişlerdir (Saddington 1982: 27-53). Roma terminolojisinde bu birlikler daha çok tanımlayıcı özellikleri ile isimlendirilmişlerdir. Bunlar, birliklerin donanımları, süvari veya piyade oluşlarına göre değişmiştir. Ancak genel anlamda auxiliari, Romalı olmayan kavimlerden oluşturulan ve yabancı komutanların komuta ettiği birliklere verilen ad olarak belirtilmiştir. Roma'nın kullandığı bu birlikler, aslında ilk imparator Augustus tarafından kurumsal bir kimliğe kavuşturulmuş ve düzenli hale getirilmiştir. Bu dönemden öncesinde kullanılan yabancı kökenli birlikler ise, geçici bir mahiyette olmuştur (Karakoç 2018: 22). Romalı komutanlar sefere çıkmadan önce bu birlikleri toplar, sefer bitince ise dağıtırdı. Yabancı kökenli birliklerin her biri, kendi kültürlerini yansıtan şekilde teçizatlanır ve savaşırdı. Augustus, bu durumu değiştirmiş, yabancı kökenli birlikleri devlete bağlı resmi bir kurum olarak örgütlemiştir. Bu bağlamda birlikler, savaş stillerine fazla karışılmamasına karşın standart teçizatlara, sahip olmuşlar, düzenli bir şekilde devletten maaş alıp 20 yıl gibi belirli bir süre askerlik yapmışlardır (Karakoç 2018: 73). İmparator Claudius bu süreyi 25 yıla çıkarmış ve her bir auxiliari askerine, çocukları ve eşi dahil olmak üzere bu sürenin sonunda Roma vatandaşlığı bahşedilmesini salık veren yasanın senatodan geçmesini sağlamıştır (Karakoç 2018: 87).

2.INTERCISA YERLEŞİMİNDEKİ ORTAK YAŞAM

İmparatorluğun bu ilk döneminde kurumsal kimlik kazanıp resmileşen auxiliari birlikleri, ordu içinde lejyon birlikleri ile birlikte seferlerde düzenli işleyen bir hiyerarşi içinde görev yapmışlardır. Avrupa ve Batı Asya boyunca ortaya çıkarılan bazı arkeolojik alanlardan anlaşıldığına göre auxiliari birliklerinin ikamet ettikleri yerler, lejyonerler ile birlikte veya benzer şekilde planlanıp yapılan üsler olmuştur (Holder 1980: 10-12).

Özellikle son yüzyıl boyunca arkeologların yaptıkları kazılarda ise birçok auxiliari birliğine ait üs kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Buradan ele geçen kaynaklara rağmen, askerlerin hangi zamanlarda buralarda görev yaptıkları ve görev değişimi zamanları bilinmemektedir. Auxiliari birliklerine ait kale kalıntılarının ve bu konudaki bilgilerin en çok ortaya çıkarıldıkları bölgeler ise Germania ve Britannia bölgeleri olmuştur. Ancak makalenin ana konusu olan Aşağı Pannonia eyaletindeki Intercisa üssü, halklar arasındaki kültürel etkileşimlerin en güzel ortaya konduğu bölge olmuştur (Karakoç 2018: 88). Günümüzün Macaristan'ındaki Budapeşte'ye 1 saat uzaklıkta olan Dunaujvaros bölgesinde yer alan ve antik Dunapentele-Sztalinvaros sınırları içinde bulunan Intercisa üssü, muhtemelen Flavian Hanedanlığı'nın son imparatoru olan Domitianus zamanında (M.S. 81-96) inşa edilmiştir. Üs, auxiliari süvari birliği olan *Ala I Augusta Ituraeorum Sagittariorum* tarafından düzenli bir nizamda, dikdörtgen planında yapılmıştır. Üssün surları, ilk zamanında toprak rampalarla güçlendirilmiş tahtalardan oluşturulmuştur. Daha sonraki yıllarda taşlarla güçlendirilmiştir (Brian ve Uggeri 2006: 38).

Intercisa, imparatorluk sınırını oluşturan Tuna Nehri kenarındaki Aquincum, Altinum ve Mursa yolu üzerinde bulunması dolayısıyla, doğudan ve batıdan gelen auxiliari askerleri ile sivilin kültürel etkileşimlerinin çok yoğun olduğu bir üs olmuştur. Özellikle dinsel uygulamalarda görülen çeşitlilik ve uyum, Roma İmparatorluğunun kozmopolit yapısını da göstermektedir. Bu önemli olgular, Germania ve Britannia bölgelerinde görev yapan auxiliari askerleri için de belirleyici olmuştur. Intercisa'da görev yapan ve piyade ile süvari askerlerini içeren *cohort I ∞ Hemesenorum sagittaria equitata* hakkında, M.S. 2

yüzyıl sonları ile 3. yüzyıl ortalarına kadar olan zengin buluntu ve kaynaklar, bu arkeolojik siteyi auxiliari birlikleri için ayrıca önemli kılar. Bu bölgenin askeri üssü ve sivil yerleşim yeri arkeologlar tarafından ortaya çıkarılmış ve ayrıntılıca incelenmiştir. 1954 ve 1957 yıllarında bu bölge, tarihçi Barkóczy önderliğinde kazılmıştır. Bölge hakkında genel inceleme ise Fitz'in 1972 tarihli eseri ile Visy'nin 1977 tarihli makalesinde yapılmıştır. Tarihçi Mann ise, Fitz'in ve Barkóczy'nin görüşlerini değerlendirip incelemiştir (Mann 1972: 233-237).

Arkeologlar tarafından İntercisa üssünde birçok yazıt ortaya çıkarılmıştır. Bu yazıtlardaki bilgilerin neredeyse tamamı 1991 yılında Fitz tarafından düzenlenip, *Die römischen Inschriften Ungarns (RIU)* adlı derginin 5. bölümünde yayımlanmıştır. Daha sonra ortaya çıkarılan yeni bulgular ve gözden geçirilmiş yazıtlar, *AE (L'Année épigraphique)* ve diğer dergilerde yayınlanmıştır. Epigrafik kayıtların gösterdiğine göre İntercisa, İmparator Commodus'un tahta çıkışından, M.S. 252 yılına kadar Suriye kökenli askerlerin en fazla yoğunlaştığı birlikleri içermiş ve yerel populyasyondan asker alımı yapılmamıştır. Bunun sebebi, Suriye'nin Emesa bölgesinden gelen askerlerin oluşturduğu iki birlikten biri olan *cohort I ∞ Hemesenorum sagittarius equitata*'nın gelişmiş okçuluk tarzının kurulduğu bölgeye özel olması olmuştur. Diğer birlik olan *Cohort II Hemesenorum* ise bir süre sonra Arabia Patraea bölgesinde konuşlanmıştır (Spaul 2000: 411). *Cohort I ∞ Hemesenorum sagittarius equitata* birliği, muhtemelen İmparator Marcus Aurelius döneminde kurulmuş, İntercisa'da önceden ikamet eden *ala I Thracum Frontoniana* birliği üstün ayrılınca, onun yerine yerleştirilmiştir. Cohort hakkında ele geçen son yazılı belgeye göre birlik, M.S. 252 yılına kadar kalede görev yapmıştır. Bu bilgi L'Année épigraphique [AE], 1971 nolu kayıтта İmparator Trebonianus'a (M.S. 251-253) adanan bir yapı taşından öğrenilmiştir. Ancak *Cohort I Hemesenorum*'un üste bu tarihlerde ikamet ettiği tam olarak kesinleştirilememiştir (Mann 1974: 259).

İntercisa'daki Suriye garnizonu hakkındaki en dikkat çekici bilgilerden biri, birlik içinde bulunan Yahudi yoğunluğundan dolayı, bölgede bir sinagogun yapılmasıdır (Fülep 1966: 93; Vizy 1977: 33). Bilim insanı Spaul, katı kuralları olan Yahudilerin, pantheist çok tanrılı inanca sahip Roma bünyesindeki bir birliğe tolerans göstermesinin anlaşılabilir olduğunu söylemektedir (Spaul 1994: 96). Ancak bu anlayış bir genellemedir. Kaynaklara bakıldığında, Roma ordusu bünyesinde birçok inanca sahip asker görev yapmıştır. Kimisi çok tanrılı inanca sahipken, kimisi tek tanrılı ilahi dinlere inanmıştır. Bu durum, ordu içerisinde din konusunda bir hoşgörünün olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, Yahudiler hakkında yapılan bu yorum da yanlıştır. Çünkü Yahudilerin tümü de aynı görüşte olmayabilirdi. İnsan doğası bunun en güzel örneğidir. Mesela Yahudi bölgesini işgal eden Vespasianus kuvvetlerinin tarafına geçen Yahudi komutan Flavius Josephus, bu konudaki en güzel örnektir.

İntercisa'daki sinagogun varlığı, Yahudi askerlerin inançlarının gereklerini yerine getirmede büyük bir kolaylık sağlamıştır. Aynı şekilde, birlikteki Suriyeliler için inşa edilen tanrı *Sol Elagabalus* tapınağı da din konusunda bir hoşgörünün olduğunu en büyük kanıtıdır. İntercisa'da diğer inançların da bulunduğu, ele geçen sonraki belgelerle de kanıtlanmıştır. Bölgede tanrı *Sol Elagabalus*'un bir tapınağının yanında, Emesa'nın öteki ana tanrısına da adanan bir tapınak bulunmuştur. Bu tapınağın MS 202'deki dikiliş tarihi, imparatorun ziyaret tarihi ile kesişmiştir (Fitz 1972: 83-91). Bu durum, özellikle annesi Suriyeli olan Caracalla'da görülmekle birlikte, imparatorluk ile auxiliari arasındaki yakın ilişkiyi ortaya koymaktadır. İntercisa'da bulunan bir diğer kült, tanrı Jupiter Optimus Maximus'a tapanların kültüydü (Fülep 1966: 95). Bu kültle birlikte Suriye'nin merkezi kültürlerinden biri olan tanrı

Elagabalus ve karısı, ayrıca İtalya kültüründen Diana Tifatina'ya tapınılmıştır. Bu ana inançlardan başka, İntercisa'da auxiliärer birlikleri tarafından inanılan birçok değişik tanrı kültü yer almıştır. Bunlar, Deus Aeternus, Deus Azizus, Fortuna, Hercules (Fülep 1966: 93-96), IOM, IOM Culminaris, Deus Dobrates, IOM Dolichenus, IOM Hero, Juno, Liber, Mercury (Visy 1977: 51-95), Sol Mithras, Silvanus, Tellus (Visy 1977: 64,65), Diana (L'Année épigraphique [AE] 1965: 10), Sol, Sol Elagabalus, Venus'tür (Visy 1977: 66-72).

Her bölgeden gelen bu inançların bir arada bulunması, dini hoşgörünün en büyük kanıtı sayılabilir. Bunca inanç hakkında düşünüldüğünde, akla yüksek rütbeli komutanlar ile askerlerin inandıkları kültürler arasında bir ayrımın olup olmadığı gelebilir. İntercisa'daki cohortun komutanı, yani bir *tribunus* olan *Modius Rufinus*, ölmüş olan selefi *Campanius Marcellus* için *Diana Tifatina*'ya adanmış bir tapınak inşa ettirmiştir. Kökeni İtalya'daki Capua şehrinde olan bu yerel tanrıça hakkında ele geçen diğer nadir belge, Gallia Narbonensis'ten gelen bir eyalet yazıtıdır. Birçok sıfatı olan tanrıça Diana, en çok tanrı *Sol Elagabalus*'un eşi olarak tanınmıştır (Fitz 1972: 15). Bundan başka, Diana Augusta, Diana Pat(rensis?), ve Diana Tifatina olarak da anılmıştır. Corpus Inscriptionum Latinarum'da [CIL], Diana Tifatina hakkındaki öteki epigrafik yazıtlarla ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır ([CIL] 2000: 3816).

Bu tanrıçanın *Sol Elagabalus*'un karısı olması, Romalı ve doğulu dini inançları arasındaki hoşgörülü ilişkilerin ayrı bir örneğidir. Bu konu ile ilgili bir diğer örnek de, aynı döneme tarihlenen ve düşük rütbeli bir asker olan *Iulius Germanus*'un tanrı *Azizus*'a atfettiği bir yazıt ile bir köle olan *Eutices*'in tanrı *Dobrates*'e atfettiği bir diğer yazıt olmuştur. Bu durum, birliğin içindeki doğulu askerlerin kültürel etkisinin en açık kanıtıdır (Visy 1977: 77). Tanrı *Azizus*'a atfedilen ayrı bir tapınak ise, *legion V Macedonicae*'nin praefectusu tarafından Dacia'daki Turda bölgesinde yapılmıştır.

Yukarıda bahsedilen örnekler ve özellikle sertliğiyle bilinen *Emenese* kültü gibi belli başlı dinlerin birlik askerlerince benimsenmesi, Roma'ya karşı kültürel bir direniş gibi algılanabilir. Ancak bu düşünce doğru değildir. Özellikle Severanus Hanedanı döneminde din konusunda geniş bir hoşgörü var olmuştur. İntercisa'da ele geçen kaynaklara bakıldığında hiçbir doğu dilinin kullanılmaması, yüksek ve düşük rütbeli askerlerin anma yazıtlarının latin alfabesi ile yazılması, bu düşüncenin doğru olmadığı hakkında ayrı bir kanıttır.

Aurelius Mu[--]nus gibi kimi düşük rütbeli askerler Romalı tanrı *Liber*'e taparken, dönemin imparatoru Suriye doğumlu *Emesalı Elagabalus*'a tapmış olabilirler. İntercisa'da bulunan ve İmparator *Elegabalus*'a adanmış bir tapınak, bunun en büyük kanıtıdır. Bölgedeki *cohortun* bir *tribunisi*, Emesalı olmasa da birlik tarafından en çok tapılan Suriyeli tanrılara birçok adağın adanmasına öncülük etmiştir. Bu hareketin en büyük getirisi, birlik ile komutanlar arasındaki uyumun güçlenmesi ve dönemin imparatoru *Elagabalus* ve ailesine güçlü bir bağlılığın sağlanması olmuştur.

İntercisa'daki kale ve yerleşimde ikamet eden Suriyeliler serbestçe kendi tanrılarına tapınırken, dönemin imparatoru ve Roma'nın resmi tanrılarına da tapınmışlardır. Bu tapınmaların resmi törenler şeklinde yapıldığı takvimlerde belirtilmiştir. Ancak Romalılar tarafından tiksinti duyulan, insan kurbanı gibi kimi dini törenler yasalar tarafından yasaklanmıştır (Bökönyi 1989: 402-404). Tacitus, *Germania* adlı eserinde, Germen kabilelerinin, Romalılar tarafından yasak kabul edilen insan kurban törenleri yaptığı açıkça belirtilmiştir (Tacitus 1937: 27.3). Polybius da Kartacalıların Romalıların günah bildiği aynı dini ritüelleri gerçekleştirdiğini eserinde anlatır (Polybius 2002: 6.25). Hristiyanlık da ilk

zamanlar Roma İmparatorluğu tarafından hoş görülmemiştir. Bu nedenle bölgede Hristiyan askerlerin varlığı hakkında kaynaklara rastlanmaz. İntercisa'ya birkaç nesil boyunca Suriyeli askerlerin atanması, doğulu dini kültlerin uzun süre bölgede etkili olduğunun en büyük destekleyicisidir. Tarihçi Bökinyi'nin savunduğuna göre bölgedeki yerleşimlerde yapılan arkeolojik kazılarda ele geçen ve M.S. 2. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başlarına tarihlenen deve iskeleti kalıntıları, doğuluların dini kurbanlarının bir göstergesidir. Buna benzer kurban ritüellerinin İslam öncesi Pers ve Arap toplumlarında da yapıldığı kesinleşmiştir (Bökönyi 1989: 404). Ancak bu kurban törenlerini auxiliari birliklerinin yaptığı kesin değildir. İkonografik olarak bu ritüellerin auxiliari birlikleri tarafından yapıldığına dair herhangi bir bulgu da yoktur. Ayrıca deve kalıntıları, üste değil, sivil yerleşim yerinde bulunmuştur. Bökönyi'nin savunduğunun aksine develerin bölgeye auxiliari askerleri tarafından getirildiği de kesin değildir. Deve binen *dromedarii* birlikleri MS 1. yüzyıldan itibaren kurulmalarına rağmen, MS 2. yüzyılda imparatorluğun batı garnizonlarında bu birlikler görülmemiştir. Sadece doğuda görev yapan *Ala I Ulpia Dromedariorum milliaria* bu konudaki bir örnektir (Spaul 1994: 104,105). Bu birlik [CIL] 16, 106'da listelenmiştir. Buna göre İmparator Traianus emri ile kurulmuş, MS 150'ye kadar Palmyra'da görev yapmıştır.

Tüm bu bilgilerden çıkan sonuçla birlikte, eğer deve eti yeme âdeti Suriyeliler arasında yaygın ise, en mantıklı açıklama, develerin bölgeye, ordu takipçileri veya tüccarlar tarafından getirildiğidir. Bu açıklamaya bakılarak, günümüz Viyana, Epfach ve Windisch yakınlarında ortaya çıkarılan Roma dönemi yerleşmelerinde bulunan deve kalıntılarının da auxiliari birliklerinin takipçileri tarafından getirildiği sonucu çıkarılabilir (Bökönyi 1989: 403).

İntercisa'da bulunan epigrafik kayıtlardan çıkarılan bilgilere göre, auxiliari birliklerindeki askerlerin erkek çocukları da babalarının kariyerlerini takip ederek asker olmuşlardır. Roma vatandaşlığının kazanılması ile bu gençler legion birliklerinde görev yapmaya hak kazanmışlardır. Bölgede bulunan bir *cohort* birliğinin yaşlı askerlerinden biri olan *P. Aelius Proculus* tarafından oğlu için yaptırılan bir mezar taşının üzerindeki bilgiler, bu açıklamayı destekleyen en iyi örneklerden biridir. Yazıttaki bilgiye göre emekli askerinin oğlu olan *principalis* rütbeli *P. Aelius Proculinus*'un 26 yıllık başarılı bir kariyeri olmuştur. Askerliğinin ilk yıllarında bir auxiliari birliğinde görev yapan *Proculinus*, sonrasında süvari sınıfından *equites legionis* rütbesi ile bölgede bulunan *Legio II Adiutrix* adlı legion birliğine katılmıştır. Buradaki görevinden sonra Roma'da polis görevi yapan *urban cohort*larından biri olan *Cohort VII Praetoria*'ya girmiştir. En son olarak ise, Aşağı Tuna bölgesinde bulunan bir auxiliari üssü olan *Castellum Carporum*'un komutanlığına getirilmiştir (Visy 1977: 87). İntercisa'da bu asker gibi birçok auxiliari askerinin legion birliklerine katılması hakkında bol kanıt ele geçmiştir. Çoğu auxiliari askerinin *Proculinus*'unki gibi bir kariyerin benzerini tecrübe ettiği söylenemez ise de, legion birliklerine katılmanın daha yüksek maaş, rütbe ve hayat standardına sahip olmaya imkân sağlaması, birçok askerinin bu yolu seçmesine sebebiyet vermiştir.

İntercisa'da bu askerlerin aileleri hakkında da ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Bölgeden ele geçen yazıtlar, bu konu hakkındaki başlıca kaynaklardır. Ancak ne kadar ailenin bölgede bulunduğu hakkında kesin rakama ulaşılamamaktadır. Bu ailelerden birine atfedilen *RIU* 1161 adlı yazıt ise en ayrıntılı olandır:

“*D(is) M(anibus) / Aureliae Barachae vixit / ann(os) XXXV et Aur<e>l(iae) Ger/manillae vixit / ann(os) IIII et altera / filia Aurelia Ger/manilla vi[xi]t ann(os) /*

II et Immostae matri su(a)/e vixit ann(os) XL German/ius Valens mil(es) coh(ortis) / (milliariae) Hem/es(enorum) uxori et matri et fi/liis posuit et sibi {v}vi(v)us fe/cit."

"35 yıl yaşayan Aurelia Baracha, 4 yıl yaşayan kız evlat Aurelia Germanilla, 2 yıl yaşayan diğer kız evlat Aurelia Germanilla ve 50 yıl yaşayan annesi Immosta'nın yer altındaki ruhlarına ithafen, Hemeneses'in ordu cohortunda asker Germanius Valens, hayattayken bunu karısı, annesi, kızları ve kendisi için yaptırmıştır." (Fülep 1966: 78).

Bu anıt bize hüzünlü bir hikâye anlatır. *Germanus*'un, annesi, karısı ve kızlarının, o hayattayken öldüğünü ima etmektedir. Yazıttaki isimlerin, Romalılara ait isim kısaltmalarını ima eden *praenomina* ve hangi gense ait olduğunu belirten *gentilicum*dan yoksun olması, bu yazıtın MS 212 yılından sonra yapıldığını ortaya koyar. Yazıt, ölen kadınlar hakkında olmasına rağmen, *Germanicus*'un askeri kimliğinin belirtilmesi, bunun önemli olduğunu gösterir. Ancak, askeri görev süresi yazıtta belirtilmemiştir. Bu durum, askerin, yazıtın işlenmesi talimatını verdiği sırada aktif görevde olduğunu gösterir. Yazıttaki isimlerin ise Romalı olmasına rağmen kullanılan zayıf Latince, kişilerin yabancı kökenli olduğunu bir diğer kanıttır.

Intercisa'da, içeriği hariç tutularak, bu cenaze yazıtına benzer birçok kaynak ele geçmiştir. MS I. Yüzyıla tarihlenen cenaze yazıtları ise bu yüzyıldaki yazıtlardan farklı olarak legioner birliklerinin birçok özelliklerini de ortaya koymaktadır. Bu durum, lejyoner birliklerinin kendi kalelerinde yalnız olmadıklarını, auxiliari birlikleri ile birlikte görev yaptıklarını göstermektedir. Intercisa'daki anıtlarda kullanılan tuğlaların üzerindeki damgalarda, hem lejyon birliği olan *legiones I*'in, hem de auxiliari birliği olan *II Adiutrix*'in adı birlikte işlenmiştir (Visy 1977: 89-95). İngiltere ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda da, yalnız başlarına göreve çıkan lejyon birliklerinden olan birçok vexillation birliği ile daha küçük *century*ların, auxiliari garnizonlarında bulunduğu ortaya çıkarılmıştır.

Intercisa kanıtlarının ortaya çıkardığı olgularla ilgili son bir açıklama ise kültür ve kimliğe yöneliktir. Bu konuyla ilgilenen araştırmacı Fitz, Intercisa'da yaşayan bireylerin büyük çoğunluğunun Suriyeliler olduğunu ve dolayısıyla bunların hem askerler hem de asker akrabaları olduğunu savunmuştur. Bunu desteklemek için de onomastik argümanlar kullanmıştır. Çalışmalarında *Rufus*, *Iulianus*, *Silvanus* ve *Bassus* gibi her yerde görülebilen Roma isimlerinin aslında doğu kökenli olduğunu iddia eden bir dizi tartışmalı istatistik ortaya koymuştur. Buna karşın çok sayıda peregrine ismini de göz ardı etmiştir. Tarihçi Mann ise, Fitz'in bu metodolojisi "cüretkâr" olarak nitelendirmiştir (Mann 1974: 260). Sonuçta, yalnızca epigrafik verilerden Intercisa'nın açık demografik bir analizinin yapılması imkânsızdır. Ancak Suriyeli olmayanlar hakkındaki yeterli deliller, bilim insanlarının daha çok ilgisini çekmeye devam etmektedir. Burada bulunan Suriyeli topluluk, etnik olarak homojen değildi. Bu durum, diğer tüm auxiliari birlikleri tarafından daha fazla veya daha az derecelerde paylaşılan bir özelliktir. Intercisa gibi herhangi bir auxiliari yerleşkesinde, önemli bir süre boyunca, çeşitli kültürel süreçler gözlemlenebilir. Bunlar, peregrini ile evlilik gibi Romalı olmayan dini ve kültürel gelenekler ve Roma dini ve kültürel gelenekleridir. Bu olguların hiçbirisi, birbirini dışlayan etkenler olarak görülmemelidir. *Proculinus*'un legionluk kariyerinin gösterdiği gibi, Intercisalı bir Suriyeli auxiliari askeri, kendi kültürel bölgesinin ötesine geçerek daha geniş bir Roma askeri kariyerine ulaşabilmiş, ancak yine de Pannonia sınırında gömülmüştür. Bu askerin sadece Roma ismi ya da vatandaşlığı değil, aynı zamanda kariyeri de, Roma ordusunun güçlü kültürel etkisini göstermektedir.

Araştırmacılar, Intercisa'daki Suriye kültür unsurunun kalıcı ve önemli olduğunu kabul etseler de, sınırda yerleşmemiş bu toplumun, günlük kültürel yaşayış biçimi hala tam olarak anlaşılammıştır. Eğer bir araştırmacı, Suriye nüfusunu çok fazla münhasır görürse, bu durum daha da karmaşık bir hale gelebilir. Fitz'i eleştiren Mann, kitabında şunu söyler:

“Yazarın Intercisa nüfusundaki Pannionyalı unsuru ve büyük ihtimalle Trakyalı unsurları da ciddi olarak hafife aldığı açıktır. Intercisa'daki yazıtların sayısının yazar Emesenes'in “yazma bilgisi”nden çıkardığını öne sürmesinin yanı sıra, Semitik bir yazıtın tek bir satırının bile Intercisa'da ele geçmediği ve yalnızca bir Yunanca yazıtın bulunduğu ortadadır. Buna rağmen güçlü bir Suriyeli unsurun varlığı kesinlikle bilinmektedir. Sonuç olarak, Intercisa topluluğu hâlâ bir muamma konusu olarak kalmaktadır.” (Mann 1974: 247).

Mann'ın gözlemi, Ren Nehri ve Hadrianus Duvarı sınırlarında auxiliari birliklerinde görev yapan sayısız diğer etnik grup için de geçerlidir. Bu garnizonlara egemen olan Germen, Kelt, Trakyalı ve İspanyol birlikleri farklı kültürel miraslara sahiptiler. Bu nedenle birbirleriyle ve Roma makamlarıyla aralarındaki karmaşık etkileşimi araştırırken aynı dikkat gösterilmelidir. Bu bağlamda Intercisa'daki 'güçlü Suriyeli unsur' önemlidir. Ancak garnizonun etnik çeşitliliğinin karmaşıklığı, bir etnik gruba aşırı derecede odaklanması halinde kolayca yanlış yorumlara yol açabilir. Britannia ve Germania incelendiğinde, her iki eyaletteki yardımcı birliklerin, daha önce tanınmış olanlardan çok daha fazla sayıda etnik çeşitlilik ile karakterize edildiği ve birçok ortak özellik paylaştığı ortadadır. Intercisa muamma olabilir, ancak bu durumun bir istisna olarak görülmemesi gerekir.

3. SONUÇ

Intercisa'da ortaya konan Roma ordusu bağlamındaki kültürlerarası ilişkilerin örnekleri, auxiliari aile, din ve batılı araştırmacıların bol bol kullandığı “Romalılaştırma” olgularında belirgin bir şekilde yer alan peregrini auxiliari bütünleşmesinin çeşitli yönlerinin ayrıntılı içeriğini sunmaktadır. Bu bağlamda açıklanacak olursa, batılı araştırmacılara göre devlet sınırlarında görev yapan askeri personel, sıklıkla ve sert bir şekilde "Romalılaştırma" olarak adlandırılan çeşitli yollarla, günlük uygulamalarını askeri bir bağlam içerisinde gerçekleştirmiştir. Ancak durum, onların bahsettiği şekilde tamamıyla bir Romalılaştırma, yani kültür olarak Latinleşmek gibi bir olgu asla değildir. Bunun yerine auxiliariler ve yabancı siviller olan peregriniler, aslında Romalı olmanın içeriğini değiştirmişlerdir.

Augustus'un döneminden, MS 212'de tüm uyruklara Roma vatandaşlığını bahşeden *Constitutio Antoniniana*'nın ilan edilmesine kadar auxiliari birlikleri, Roma İmparatorluğu eyaletlerinin askeri koruması ve polislik görevleri için zaman içinde sayıca büyüklük ve önem kazanmıştır. Roma araştırmacılarının, auxiliari birliklerinin Roma askerleri oldukları için, kaçınılmaz olarak “Romalılaştırma ajanı” rolleriyle, fethedilen halkları Romalılaştırdıkları ile ilgili değişik teoriler üretmektedirler. Fethedilen halkların, yüzyıllar süren Roma hakimiyetinde bir şekilde Romalılaştıkları doğrudur. Ancak onların belirttiği şekliyle, kültürel bir Latinleşme anlamına gelen Romalılaşma doğru değildir. Bu makalede odaklanılan Intercisa'da yaşananların da ortaya koyduğu üzere, Roma İmparatorluğu içinde yaşayan ve başta Romalı ve Latinlerin de içinde olduğu tüm halklar, çok çeşitli kültürlerin genellikle özgürce bir arada yaşandığı bir dünyada yaşamışlardır. Günlük yaşantı içerisinde tüm bu halklar, mutlaka kültür alışverişinde bulunmuşlardır. Ayrıca, özellikle kültür taşıyıcısı özelliklerinden dolayı auxiliari askerleri ise, her biri farklı kültürlerden gelmelerine karşın, Roma İmparatorluğu'nun bir çalışanı olarak mutlaka Roma İmparatorluğu kültürünün oluşumunu da şekillendirmişlerdir. Klasik Roma araştırmacılarının görüşleri olan, pasif bir

şekilde Latin olan Roma İmparatorluğu'yla bütünleşmelerinin yerine, başta auxiliari askerleri olmak üzere tüm fethedilmiş halklar, Roma İmparatorluğu'nun günlük yaşamına anlam dolu yollardan katkıda bulunmuş ve uzun bir süreç içerisinde, İmparatorlukta yaşayan tüm halklar ile birlikte Romalı olmanın anlamını değiştirmişlerdir.

4. KAYNAKLAR

Bökönyi, S. 1989 “Camel sacrifice in Roman Intercisa”, *AASH*, 41, 402-404.

Burian, J. and Uggeri, G. 2006 “Intercisa”. In H. Cancik (Ed.), *Brill's New Pauly*. Leiden: Brill Publishers.

Digital Atlas of the Roman Empire. Tumblr: <http://imperium.ahlfeldt.se/places/26740.html> adresinden 30 Kasım 2018'de alınmıştır.

Fitz, J. 1972 “Les Syriens à Intercisa”. *Collections Latomus*, 122, Brussels.

Fülep, F. 1966 “New remnants in the question of a Jewish Synagogue at Intercisa”, *AASH*, 17, 93.

Holder, P. A. 1980 *Studies of the Roman Army from Augustus to Trajan* (Doctoral Dissertation, Oxford University) Dissertation Abstracts International, 70, 6.

Inscriptiones latinae selectae [ILS], (1916). 3816.

Karakoç, E. 2018 *Roma Ordusundaki Yabancı Kökenli Yardımcı Birlikler* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

L'Année épigraphique [AE]. (1965). Presses Universitaires de France.

Mann, J. C. 1972 “The Development of Auxiliary and Fleet Diplomas”. *Epigraphische Studien*, 13, 233-237.

Mommsen, T. (Ed). 2000 *Corpus Inscriptionum Latinarum* (CIL). Berlin: Berlin-Brandenburg Academy of Sciences.

Mommsen, T., 2006 *History of Rome* (Fifth Edition). London: The Folio Society.

Polybius. 2002 *The Histories Of Polybius* (Trans. E. S. Shuckburg). Ontario: In Parantheses Publications, 6.25.

Richard, J. . 1976 “Le culte de « Sol » et les « Aurelii »: à propos de Paul. Fest. p. 22 L”. *Publications de l'École Française de Rome*, 27, 915-925.

Saddington, D. B. 1982 *The Development of the roman Auxiliari Forces From Caesar Caesar to Vespasian (49 B.C.-A.D. 79)*. Harare: University of Zimbabwe, 27-53.

Spaul, J. 1994 *Ala: The Auxiliary Cavalry Units of the Pre-Diocletianic Imperial Roman Army*. Andover, 268.

Spaul, J. 2000 “COHORS : The evidence for and a short history of the auxiliary infantry units of the Imperial Roman Army”. *BAR International Series*, 841, 155.

Tacitus. 1937 *The Annals of Tacitus* (Fifth Edition), London: Loeb Classical Edition, 29.3.

Visy, Z. 1977 “Intercisa: Dunaújváros in the Roman Period”. *Kecskemét*, 33, 53-115.

Walde, A. and Hofmann J. B. (ed). 2008 *Lateinisches etymologisches Wörterbuch* (2. Reihe, Band 1). Universitätsverlag Winter GmbH Heidelberg, 89.

5. EKLER

Resim.1. Intercisa askeri üssünün yer aldığı bölge (Digital Atlas of the Roman Empire, 2018)